

שאלה: כל ימי גדלתי בישוב דתי. כעת התגייסתי לצבא ואני רואה הרבה חילולי שבת "על סתם". הדלקת רדיו בשבת, תליית תמונות עירום, דיבורי ניוול פה ועוד קלקולים רבים. כשלמדתי בישיבה אמרו לי כי הרואה דבר עבירה ואינו מוכיח על כך הוא גם כן נענש בעון זה, כאילו הוא שותף בדבר. זה מפריע לי מאד, מעצבן אותי. כלום הם יחטאו ואני אקבל עונש על כך?

תשובה: מה ששמעת שהרואה דבר עבירה ושותק, הוא גם כן נענש, נאמר במסכת שבת (נד ע"ב). אבל יש מאמר חז"ל אחר. "כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע" (יבמות סב ע"ב). הנימוק פשוט. עד עכשיו היו בבחינת "שוגג", וכאשר שומעים דברי תוכחה וממשיכים לחטוא, גרמת להם עונש עוד יותר גדול, בבחינת "מזיד". ולדעתי זה לא משנה אפילו הם היו כבר מזידים. כי אינו דומה מי שהוא מזיד כי שמע דבר הדרכה פעם אחת, למי ששמע גם שלוש וארבע פעמים. החוצפה שלו, מרידתו עוד יותר גדולה כאשר שמע כמה פעמים ומכמה אנשים, וממשיך בדרכו. לכן אם לדעתך לא ישמעו בקולך, עדיף שתשתוק.

ובאמת, אצל הרבה מהחייילים שבסביבתך אתה פטור לגמרי מלהוכיח אותם. מובא ב"משנה ברורה" (סי' תרח, ביאור הלכה) בשם הגר"א, כי המקרא שם נצטוינו על תוכחה הוא "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא יט, יז) ומי שהוא מחלל שבת בפרהסיא כבר אינו "עמיתך". הוא יהודי גמור, עם כל הזכויות וחויובים, אבל "אל תתחבר לרשע" (אבות, א). לכן אתה פטור מלהגיד לו שום דבר תוכחה. אדרבה, יש בזה קלקול. כי המקרא מחנך אותנו "אל תוכח לץ, פן ישנאך" (משלי ט, ח). כלומר עלול להיות שעוד ינקום בך, עת שיוכל. והרמ"א (שו"ע שו"ע יו"ד סוף שלד) פוטר אותך מתוכחה אפילו אם תפסיד ע"י כך הפסד ממון. ובודאי, בינתיים אתה גורם לו לשנוא אותך, כלומר תהיה לו עבירה נוספת על חילול שבת שהוא מבצע.

אספר לך סיפור שהיה אצלי. לפני כארבעים שנה בא אלי אורח מארצות הברית, ידיד נעורים עוד מילדותי, אבל "חזר בשאלה". לן אצלי בביתי כמה ימים. כאשר הגשתי לו מאכלים, פעם ופעמיים ראיתי שאינו מברך ברכה לפני שהוא אוכל. הערתי לו "בבקשה ממך, תברך את השם יתברך, כנהוג אצלנו". הוא גער בי בכעס: "אתה לא תאמר לי מה לעשות! אני לא ילד שלך!". הייתי אז במצב מביך. כיצד אתן לו מאכלים אם אני מכשיל אותו לא לברך? נגשתי אז לביתו של הרב שך, ראש ישיבת פוניביז', שהוא גר בעירי, ושאלתי אותו מה לעשות? ענה לי כי לברך ברכת הנהנים היא מצוה מדרבנן. אבל לכעוס הוא איסור דאורייתא. אמר: "אל תכשיל אותו בעבירה דאורייתא!". ואפילו לענין ברכת המזון, שהוא גם דאורייתא, אבל לכעוס הוא חטא שקול כעובד עבודה זרה (שבת קה ע"ב).

לכן לענין שאלתך כחייל, אני עונה מה כן עליך לעשות? זה פשוט שאם אתה בעצמך תנהג בנימוס תמיד, ותהיה נעים הליכות, ועוזר תמיד למי שצריך עזרה, ותהיה דמות חיובית של ארחות חיים נעימים, ודאי שתשפיע. כל אדם, בכל מקום שהוא הולך, הוא משפיע בהתנהגותו. אדם מן השורה, שאינו רב רשמי, יכול להשפיע יותר מאיזה רב או ראש ישיבה. כי לא תולים התנהגותו במשרה ומקצוע שלו, אלא האמת זורחת ממנו. וקצת אור דוחה הרבה מהחושך.

תשמור על עצמך, שלא תתקלקל ממה שאתה שומע ורואה. תתרחק מכל מצב כיעור, ואל תשקע בדברי נוולה שאתה שומע או רואה. אבל אל תוכיח ואל תעיר דברי מוסר אלא למי שאתה חושב שיש לו אוזן קשבת. כלומר, אם הוא שואל אותך, או פותח בשיחה אתך על הנושא, תאמר את דעתך. אבל אל תפציר ואל תתעקש. אם אמרת פעם אחת ואינו שומע, תחדול מהנושא.

הובטח לנו שעם ישראל יחזור בתשובה (רמב"ם, הלכות תשובה, פרק ז הלכה ה):

"וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם ומיד הן נגאלים".

אנו כבר במשל הטרומי לפני התפתחות זו.